

MEGJEGYZÉSEK
A VAJDASÁGI MAGYAR ELEKTRONIKUS
TÁJÉKOZTATÁSI RENDSZER
LÉTREHOZÁSÁNAK KÉRDÉSEIRŐL

ÉS

FELKÉSZÜLÉS A DIGITÁLIS ÁTÁLLÁSRA

A Szabadkai Rádió magyar nyelvű műsorai szerkesztőségének
javaslatai

Szabadka, 2009. február

1. BEVEZETŐ

Szerbiában a 2000-es évek elején megkezdődött a média átalakítása. A jelekből ítélve a vajdasági magyarságot felkészületlenül érte a folyamat beindítása: nem harcoltunk ki magunknak szavatolt kisebbségi frekvenciákat, nem készült felmérés, hogy mit jelenthet a kisebbségi tájékoztatás számára a kötelező privatizáció – hogy csak a két legjelentősebb problémát említsük. A folyamat beindulása után tűzoltásszerű akciókkal próbáltuk megakadályozni vagy elodáztatni a már létező magyar tájékoztatási rendszer megsemmisítését jelentő intézkedéseket. Ettől azonban sokkal többet kell tenni: átgondolt és összehangolt cselekvésre van szükség.

A szakma részéről a Szabadkai Rádió magyar szerkesztősége megpróbálja összefoglalni, hogyan látja a jelenlegi helyzetet és, hogy véleménye szerint milyen tájékoztatási rendszerre lenne szükség, és azt hogyan lehetne megvalósítani.

A felvázolt elképzeléseket **vitaindítónak** szánjuk, abban a reményben, hogy a szakma – a vajdasági magyar rádió- és tévészerkesztőségek – kidolgoznak egy közös javaslatot.

Ezen vitaindítónak szánt javaslatot megküldjük:

- a vajdasági magyar RTV-szerkesztőségeknek
- a vajdasági nyomtatott és internetes sajtó legjelentősebb képviselőinek
- a Magyar Nemzeti Tanácsnak
- Szabadka, Magyarkanizsa és Zenta önkormányzatai illetékeseinek

2. A VAJDASÁGI MAGYAR MÉDIA KÖZÁLLAPOTA

A vajdasági magyar újságíró társadalom is megosztott. A Szabadka - Újvidék ellentét az elmúlt évtizedben az újságírásban is megjelent, igaz, elsősorban a nyomtatott sajtó esetében. Elmérgesedtek a viszonyok helyi szinten, Szabadka-Szabadka vonalon, de a jövőben létrejöhet hasonló belviszály Újvidéken is. A legutóbb Újvidéken, az MNT szervezésében megtartott tanácskozáson lehetett érezni azt, hogy az újonnan létrejött tájékoztatási eszközök között is körvonalazódik egy Újvidék-Szabadka megosztottság.

Az ellentéteket egy hibás média-politika szította, amely egyes szerkesztőségeket megpróbált favorizálni, másokat leépíteni. Hogy a viszály megszűnjön, arra van szükség, hogy elkészüljön a vajdasági magyar médiastratégia, amely pontosan megfogalmazza, hogy az egyes szerkesztőségeknek mi lesz a szerepük a rendszerben. Ha a szerkesztőségeknek nem kell attól tartaniuk, hogy más médiaházak javára fokozatosan leépítik őket, létre fog jönni az őszinte szándékú, minden fél számára hasznos együttműködés. Hogy ez lehetséges, azt az Újvidéki Rádió és a Szabadkai Rádió az elmúlt egy-két évben beindult együttműködése példázza.

Amikor meghatározásra kerül, hogy az egyes szerkesztőségek milyen feladatokat látnak el, s ahhoz mekkora (létszámú) munkatársi gárda szükséges, továbbá milyen műszaki feltételek, biztosítani kell az anyagi eszközöket is. Magyarán: a hazai és külföldi forrásokból származó összegeket igazságosabban kell szétosztani, azok felhasználását fokozottan felügyelni, hogy a legcélszerűbben tudjuk a rendelkezésre álló eszközöket a vajdasági magyar tájékoztatás fenntartására, fejlesztésére fordítani.

A fennmaradásra csak akkor van esélyünk, ha összefogunk: szerkesztőségek, politikai pártok, civil szervezetek - mindannyian. Véleményünk szerint akkor lehet a vajdasági magyar média a legerősebb, ha több lábon áll: ha egy médiaközpont helyett hálózatszerűen szerveződik meg több, akár 3-4 csomóponti szerkesztőséggel.

3. A VAJDASÁGI MAGYAR ELEKTRONIKUS MÉDIA MA ÉS A KÖZELJÖVŐBEN

3.1. Átmeneti időszak – analóg sugárzás

Szerbiában is megkezdődött a digitalizáció. Az ország 2015-ig kapott haladékot, hogy leálljon az analóg műsorsugárzással. (Európában ez már 2012 végéig megtörténik.) Az elkövetkező négy-öt év tehát átmeneti jellegű lesz, amely során viselnünk kell a 2000-es évek elején elszalasztott lehetőségek következményeit: saját frekvenciák nélkül kell megoldani az egész napos műsorsugárzást (Szabadkai Rádió), a rossz privatizációk következtében ellehetetlenített médiaházakban kellene megőrizni a magyar tájékoztatást (Zombori Rádió) stb. A nemzetközi pénzügyi válság ugyancsak sújtja a tájékoztatást is: kisebb bevételek, kevesebb támogatás, elértéktelenedő dinár, szerkesztőségi létszámstop és leépítés. A Szabadkai Rádió magyar szerkesztősége például 8 főre apadt (a zentai és magyarkanizsai tudósítókkal együtt 10 fő). A korábbi években általában 13-14 ember dolgozott a szerkesztőségben. Ez már olyan minimális létszám, ami veszélyezteti az egész napos, közszolgálati műsor elkészítését!

Nagyon fontos feladat, hogy a pénzügyi válság ellenére is feltöltsük a szerkesztőségeket legalább annyi emberrel, ami a műsor fenntartását biztosítja. Ez a Szabadkai Rádió mellett vonatkozik a szerkesztőségek nagyobb részére is. Amennyiben hagyjuk, hogy a szerkesztőségek most leépüljenek, 4-5 év múlva, amikor a digitalizációnak köszönhetően több magyar RTV is frekvenciához juthat, nem lesz ember, aki műsorokat készítsen.

Összefoglaló::

Az átmeneti (analóg sugárzású) időszak feladatai

- a jelenlegi szerkesztőségek megőrzése
- a szerkesztőségek létszámának lehetőségek szerinti bővítése
- az újságíróképzés megszervezése, fiatal gyakornokok foglalkoztatása a szerkesztőségekben
- a szórvány azon részein, ahol nincsenek magyar szerkesztőségek, megalakítani azokat, hogy a digitalizációt követően, miután ott is létrejöhetnek magyar rádiók, legyenek újságírók, akikre építeni lehet
- biztosítani a pénzügyi és műszaki feltételeket a munkához

3.2. Felkészülés a digitális korszakra

Jelenleg Szerbiában valamivel több, mint 400 frekvenciát használnak a televíziós és rádiós műsorok közvetítésére. Mivel az analóg rendszerben egy frekvencián csak egy műsor sugározható, nagyjából ennyi a rádiók és tévék száma is. (Néhány frekvenciát közösen használnak tévéadók.)

A digitális műsorszórás azt jelenti, hogy 7-8 rádió (vagy televízió) műsorát egy műsorcsomaggá tömörítik, azt egy adó sugározza ki egyetlen frekvencián. A vevőkészülékre kötött berendezés (Set Top Box) a műsorcsomagot kibontja, így a hallgató vagy néző zavartalanul élvezheti külön-külön a 7-8 programot.

A Szerbiában jelenleg az RTV műsorok továbbítására használt 400 frekvenciának a felét digitalizálják (a többit internetes és más célokra használják), ami azt jelenti majd, hogy 2015-től az országban 1400-1600 rádió és televízió működhet majd. Szerbiában a magyarok aránya 3.91 század százalékot tesz ki. Részarányosan a vajdasági magyarokat tehát a 200 frekvenciából legalább 7 megilleti, amelyeken 50-60 rádió és televízió sugározhatna egész napos magyar nyelvű műsort! Mi tehát a minimum, amit a vajdasági magyarság magának követelhet? Egy, az egész tartományt lefedő digitális rádiófrekvencia és egy, az egész tartományt lefedő digitális tévécsatorna. A többi öt frekvenciát a körzeti és helyi rádiók számára kellene igényelni, olyan földrajzi megosztásban, hogy azok minél nagyobb területet lefedjenek. Az egy darab digitális rádiófrekvencián 7-8 rádióműsort lehetne sugározni, a digitális tévécsatornán pedig 6-7 hagyományos tévéműsort, vagy 2 nagyfelbontású, HD tévéműsort. (A csatornák száma attól függ, hogy Szerbia milyen tömörítési szabvány alkalmazása mellett dönt. Európa országai az MPEG 2-es szabványt használják, Magyarország viszont az újabb, MPEG 4-est. Az új verziójú szabvánnyal dupla annyi műsort lehet sugározni egy-egy digitális csatornán, mint az MPEG 2-es, régi verzió esetében!)

Ügyelni kell arra, hogy a vajdasági magyarok saját digitális csatornákhöz jussanak (ez a számarányunk alapján megillet bennünket) és ne fogadjuk azt el, hogy a vajdasági kisebbségeknek kijelöljenek egy-két digitális frekvenciát, amit a többi vajdasági kisebbséggel kellene közösen használnunk. Ebben az esetben ugyanis csak egy, esetleg két egész napos rádióműsorunk lehetne, ami tartomány-szerte fogható. Ennél már most nagyobb a műsorkészítő kapacitás, s érdekünk, hogy a műsorok minél több emberhez jussanak el még a szórványban is.

3.3. A vajdasági magyar elektronikus tájékoztatás rendszere a digitális korszakban

Öt-hat éven belül a digitális műsorszórásnak köszönhetően megsokszorozódhat a magyar rádiók és televíziók száma. Felvetődik a kérdés, hogy mennyinek a működése lenne célszerű? Mekkora az a szám, amit hazai, anyaországi, uniós támogatásokból, reklámbevételekből el lehet tartani? A döntéskor azt is figyelembe kell venni, hogy a frekvenciák felosztása több évtizedre szól majd. Időközben remélhetőleg javul Szerbia gazdasági helyzete is, nagyobb lesz majd az úgynevezett reklámtorta, amiből a tájékoztatási eszközök részesülhetnek.

3.3.1. Rádiók

Rádiók esetében az egy digitális tartományi frekvencián 7-8 műsor továbbítható. Lehetőség lenne tehát arra, hogy minden vajdasági magyar hallgathassa az Újvidéki Rádió műsora mellett a Szabadkai Rádiót, más körzeti közszolgálati adók műsorát, esetleg egy-két kereskedelmi adót. El kellene gondolkodni azon, hogy a legnagyobb adók/szerkesztőségek tematikus csatornákat is indíthassanak. Ezek a szerkesztőségek viszonylag kisszámú plusz munkaerő foglalkoztatásával minőséges műsorokat tudnának készíteni.

A vajdasági magyar közszolgálati rádióhálózat felépítése: javasoljuk a három szintű hálózat létrehozását.

- Az első hálózatot az Újvidéki Rádió képezné elsősorban politikai és művelődési műsoraival („vajdasági Kossuth Rádió”). Közreműködnének tudósításaikkal a vidéki adók is.
- A második hálózaton a Szabadkai Rádió sugározná politikai és művelődési műsorok mellett családi jellegű magazinműsorokat (a Petőfi Rádió korábbi műsorstruktúrája). Közreműködnének riportjaikkal a vidéki adók is.
- A harmadik hálózat helyi információkat, tudósításokat és zenét sugárzó rádió lenne, amelyet közösen készítenek vidéki (helyi és körzeti) rádiók
- A három műsor mellett a tartományi frekvencián helyet kaphatnának tematikus csatornák (Kulturális Rádió, Ifjúsági Rádió). Ezek elkészítésére biztosíthatna kapacitást egy felerősített szerkesztőségű Újvidéki és Szabadkai Rádió.
- A vajdasági magyar rádióhálózatot a helyi és körzeti frekvenciákon sugárzó helyi közszolgálati-, és kereskedelmi rádiók egészítenék ki.

3.3.2. Televíziók

Amennyiben a vajdasági magyarok megkapnának egy digitális tartományi tévécsatornát, azon 7-8 hagyományos televízió műsora lenne sugározható. Mivel a televíziós műsorok készítése drága, felvetődik a kérdés, hogy szükség van-e egy teljes digitális csatornára? A válasz: igen! Mivel a frekvenciaelosztás évtizedekre szólhat majd, számolni kell a technika fejlődésével. Bő egy évtizeden belül a nagyfelbontású, HD-televíziózás teljesen kiszorítja majd a jelenlegi, 4:3-as képarányú technikát. Egy-egy digitális platformon (csatornán) viszont csak 1-2 darab HD-műsor sugározható! Véleményünk szerint a vajdasági magyar televíziózás az elkövetkező évtizedekben felfejlődhet arra a szintre, hogy legalább két műsort készítsen:

- egy közszolgálati jellegű csatornát
- egy fiataloknak szóló, zenés, szórakoztató televíziót.

(Mindkét csatorna műsorát közösen készíthetnék a most működő stúdiók: Újvidéki TV, Mozaik TV, Pannon TV, de kisebb produkciós irodák is.)

- egy esetleges harmadik csatornán továbbítható lenne az anyaország valamelyik közszolgálati televíziója, hogy az a szórványba is eljusson azon nézőkhöz, akiknek nincs műholdvevőjük

4. TOVÁBBI JAVASLATOK

4.1. Szerkesztőségek tanácsa

Megengedhetetlen, hogy a médiát is érintő fontos kérdésekben a szerkesztőségek véleményének kikérése nélkül szülessenek döntések. Szükség lenne létrehozni egy tanácsot, amelybe a közszolgálati tájékoztatást végző szerkesztőségek delegálnának egy-egy tagot, hogy közösen alakítsanak ki álláspontot vagy javaslatot a legfontosabb kérdésekben (pl. az anyaországi támogatások elosztása), amit azután továbbítanának az MNT megfelelő szerveinek vagy más szervezeteknek, intézményeknek.

4.2. Vajdasági magyar műsorszórási tanács

Amennyiben a vajdasági magyarok szavatolt számú digitális frekvenciákhoz jutnának, szükség lenne egy itteni magyar műsorszórási ügynökség létrehozására, amely meghatározná a frekvenciák műsorcsomag-helyeire való pályázás feltételeit.

Dönthetne a beérkezett pályázatok elbírálásáról is. A Tanács saját hatáskörben működhetne vagy javaslatot tehetne a szerbiai Köztársasági Műsorszórási Ügynökségnek (RRA).

4.3. Műszaki eszközök kölcsönzése

A szerkesztőségek többsége műszaki gondokkal küzd, mivel nincsenek megfelelő számítógépek, riportermagnóik vagy más berendezéseik. Anyaországi eszközökből lehetne felszerelést vásárolni, amelyek az MNT tulajdonát képeznék, s amelyeket jelképes összegért adnának bérleti használatra a szerkesztőségeknek. Egy esetleges privatizáláskor ezek a berendezések nem vesznének el a magyarság számára.

4.4. Újságíró-gyakornokok ösztöndíjazása

A pályakezdő fiatalok számára nagyon hasznos lehet a szerkesztőségi munka, a szerkesztőségeknek pedig sokat segíthetne egy-két bedolgozó fiatal. A médiaházak anyagi helyzete viszont a legtöbb esetben nem teszi lehetővé újabb munkaerő felvételét. Szükség lenne egy alap létrehozására, amelyből ösztöndíjat fizetnének ezen fiataloknak cserébe a szerkesztőségekben végzett munkájukért.

4.5. Közös pályázati iroda létrehozása

Az MNT-n belül szükség lenne egy irodára, amely figyelne a pályázati lehetőségeket, segítséget nyújtana a pályázatírásban, hogy a szerkesztőségek minél több hazai, anyaországi és EU-s pénzhez juthassanak.

4.6. Lobbitevékenység

Politikai pártjainknak, civil szervezeteinknek hazai, anyaországi, EU-s és más külföldi kapcsolataikat kihasználva kellene lobbizni azért, hogy a kidolgozásra és elfogadásra kerülő Vajdasági Magyar Médiastratégia pontjait meg tudjuk valósítani.

5. ÖSSZEGZÉS

- A szerkesztőségek közötti bizalom visszaállítása, a viszonyok rendezése a médiastratégia kidolgozása által
- Az átmeneti, analóg műsorszórási korszakban a szerkesztőségek megőrzése, felerősítése
- A részarányoknak megfelelő számú digitális RTV-frekvencia biztosítása a magyar műsorszórás számára
- a tájékoztatási eszközökkel kapcsolatos döntések meghozatalába intézményes módon bevonni a szakmát
- a működés emberi (humán) és anyagi feltételeinek a biztosítása
- megfelelő háttérszervezetek létrehozása